

TÜRK HALK MÜZİĞİNE ADANMIŞ BİR ÖMÜR: HAMDİ ÖZBAY

A LIFE DEVOTED TO TURKISH FOLK MUSIC: HAMDİ OZBAY

Can DOĞAN¹- Koray İLGAR² - Erdal ULUDAĞ³

Öz

Türk halk müziğinin birbirinden seçkin eserlerinin dinleyicilerle buluşturulduğu, birbirinden kıymetli sanatçıların sahne aldığı ve ustaların izinden giden çırakların yetiştiği TRT İstanbul Radyosu, halk müziğine kazandırdıkları bakımından oldukça önemli bir yere sahiptir. TRT İstanbul Radyosu sanatçıları aynı ortam içerisinde birbirlerinin eğitimine katkı sağladıkları gibi, aynı zamanda da geleneksel halk kültürünün taşıyıcılığını üstlenmişlerdir. Bu topluluk içerisindeki şahsiyetlerden birisi de kendi yöre kültürünü tanıtan, sazı ve sesiyle yurdun çeşitli folklorik değerlerini yansıtan bağlama sanatçısı Hamdi Özbay'dır. TRT İstanbul Radyosu'nda kadrolu bağlama sanatçısı olarak görev yapan Özbay, yaptığı plak çalışmaları ve derlediği türküler ile Türk halk müziği repertuarına önemli eserler kazandırmış ve aynı zamanda aktif bir şekilde koro şefliği yapmıştır. Bu çalışmada, Hamdi Özbay tarafından TRT repertuarına kazandırılan türkülerin ele alınması, Özbay'ın biyografisi ve sanatçı kimliği, bağlama icracılığı ve eğitimciliği, TRT repertuarına kazandırdığı türkülerdeki makam dizileri, form ve usul yapıları hakkında bilgi verilmesi amaçlanmıştır. Nitel araştırma yöntemi doğrultusunda yapılandırılan bu çalışmada Hamdi Özbay'ın biyografisine, sanatçı kimliğine ve derlediği türkülerle ilişkin verilerin elde edilmesinde literatür tarama, doküman inceleme ve görüşme tekniklerinden yararlanılmıştır. Sanatçının bağlama icracılığının değerlendirilmesi ve ortaya koyulması aşamasında ise içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Son aşamada ise çalışma kapsamında işlenerek bulgulara dönüştürülen veriler betimsel analiz yöntemiyle yorumlanarak sonuçlandırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türk Halk Müziği, TRT İstanbul Radyosu, Hamdi Özbay, Bağlama, Zeybek.

Abstract

TRT Istanbul Radio, where distinguished works of Turkish folk music have been brought together with the audience, where valuable artists have taken the stage and where apprentices who follow the masters have been trained, have a very important place in terms of what it brings to folk music. TRT Istanbul Radio artists not only contributed to each other's education in the same environment, but also assumed the role of carrying on traditional folk culture. One of the personalities in this group is Hamdi Ozbay, a baglama artist who introduced his own local culture and reflected the various folkloric values of the country with his instrument and voice. Working as a permanent baglama artist at TRT Istanbul Radio, Ozbay contributed important works to the Turkish folk music repertoire with his recordings and the folk songs he compiled, and at the same time he was an active choir conductor. This study aims to deal with the folk songs that were brought to the TRT repertoire by Hamdi Ozbay, to give information about Ozbay's biography and artist identity, baglama performance and education, maqam sequences, form and tempo structures in the folk songs he brought to the TRT repertoire. In this study, which is structured in line with the qualitative research method, literature review, document review and interview techniques were used to obtain data on Hamdi Ozbay's biography, artist identity and the folk songs he compiled. Content analysis method was used in the evaluation and presentation of the artist's baglama performance. In the last stage, the data, which were processed and converted into findings within the scope of the study, were interpreted with the descriptive analysis method and concluded.

Keywords: Turkish Folk Music, TRT Istanbul Radio, Hamdi Ozbay, Baglama, Zeybek.

¹ Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, can.dogan@ibu.edu.tr, Orcid: 0000-0001-9165-4381

² Dr.Öğr.Üyesi, Trabzon Üniversitesi, Devlet Konservatuarı, koray.cellist@gmail.com, Orcid: 0000-0001-6820-6468

³ Dr.Öğr.Üyesi, Anadolu Üniversitesi, euludag@anadolu.edu.tr, Orcid: 0000-0003-1397-7120

Makale Türü: Araştırma Makalesi – Geliş Tarihi:18.06.2023 – Kabul Tarihi: 15.10.2023
DOI:10.17755/esosder.1316445

Atf için: *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 2024;23(89):173-194

Etik Kurul İzni: Anadolu Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'nun 29.08.2023 tarih ve 564017 protokol nolu kararı ile **Olumlu** kararı verilmiştir.

Bu çalışma Creative Commons Atf-Gayri Ticari 4.0 (CC BY-NC 4.0) kapsamında açık erişimli bir makaledir.

This work is an open access article under [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) (CC BY-NC 4.0).

GİRİŞ

Kadim Anadolu'nun önemli bir kültür hazinesi olan Türk halk müziği, binlerce yıllık geçmişiyle toplumun yaşam biçimlerine ait verileri içinde barındıran tarihi bir kaynak niteliğindedir. Türk halk müziğinin muhteviyatı ile ilgili çeşitli tanımlamalar bulunmaktadır. Öztuna (2000, s. 140) Türk halk müziğini “Klasik musiki yahut san'at musikisi dışında kalan, halk dehasının umumi, müşterek mahsulü olan ve bestekârları meçhul bulunan musiki” şeklinde tanımlamaktadır.

Eroğlu (2011) ise Türk halk müziğinin “Bin yıllar öncesinden günümüze kadar ulaşmış, bir millî kültürün içinde, profesyonel bir sanat kaygısı taşımadan, halkın duygu ve düşüncelerini aktardığı, üreteni veya söyleyeni belli veya üreteni unutulmuş, geleneğe dayalı müzik” olduğunu ifade etmektedir.

Türk halk müziği geleneğe dayalı bir müzik olup yöresel unsurları içerisinde barındıran bir nitelik taşımaktadır. Yöre, çoğu zaman bir bölge veya yer olarak algılanmasına karşın kültürel bir alanın özelliklerini yansıtan bir olgudur. Yöre özelliklerini taşıyan kültürel alanlar, bazen Çameli, Fetiye, Silifke gibi ilçeler iken, bazen de Teke, Trakya, Ege, Karadeniz gibi birkaç ili içine alan büyük bir coğrafyanın niteliklerini taşıyabilmektedir. Yöre hakkında görüş bildiren Güven (2009, s. 44), “Türküleri belli bir köyün, kasabanın veya ilin sınırlarına hapsetmenin anlamlı olmadığını” ifade etmiş ve yöreselliğe vurgu yapmıştır. Türk halk müziğinde yöresel yapıyı oluşturan özellikler arasında; tavır, üslup, dil ve ağız özellikleri, ezgi çeşitleri ve ritmik yapılar, icra biçimi ve icra ortamları gibi unsurlar yer almaktadır. Bu unsurların bileşkesiyle ortaya konulan icralar ise yöresellik özelliği taşıyarak özgünlük kazanırlar.

Anadolu'nun her yöresi, kendi içerisinde belirli bir müzikal özellik taşıyan halk ezgilerine sahiptir. Bu yörelerden bir tanesi de Muğla ilinin Fethiye ilçesidir. Birçok ezgi çeşidinin yer aldığı bu yöreden olan çeşitli kaynak kişilerden Türk halk müziği repertuvarına çok sayıda eser kazandırılmıştır. Anadolu'da millî Türk müziğinin halk şarkıları olduğunu belirterek derlenmesi gerektiğini ilk ifade edenler arasında Rauf Yekta ve Musa Süreyya Bey yer almaktadır (Yekta, 1898, s. 3; Ülkütaşır, 1973, s. 30). Cumhuriyet dönemi ile birlikte hız kazanan Anadolu Türk halk müziği derleme çalışmalarında birçok müzikolog ve halkbilimci görev almış ve binlerce ezgi repertuvara kazandırılmıştır. Halk kültürüne hizmet etmiş ve repertuara 50 civarında eserin kazandırılmasında rol oynamış önemli bir isim de Fethiye'li Hamdi Özbay'dır. Bu çalışmada, Türk halk müziğinin önemli bir duayeni olan Hamdi Özbay'ın derlemeci kimliği, müzikal kimliği ve halk müziği kültürü adına yaptığı hizmetler detaylı bir şekilde ele alınmıştır.

YÖNTEM

Bu çalışma nitel yöntem doğrultusunda yapılandırılan betimsel bir araştırmadır. Çalışma kapsamında Hamdi Özbay'ın biyografisi ve sanatçı kimliği ile ilgili verilerin elde edilmesinde yararlanılan başlıca materyaller sanatçı hakkında kaleme alınmış internet gazetesi yazıları olmuştur. Bu doğrultuda çalışmada kullanılan literatür tarama tekniği ile ilgili bilgiler aşağıdaki gibidir.

Niyazi Karasar, literatür tarama tekniğinin tanımına ve işlevine yönelik şu açıklamalarda bulunmaktadır:

Tarama modelleri, geçmişte ya da halen varolan bir durumu varolduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları, herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez. Bilinmek istenen şey

vardır ve oradadır. Önemli olan, onu uygun bir biçimde 'gözleyip' belirleyebilmektir (Karasar, 2014: 77).

Aynı şekilde Karasar, literatür taramasının bilimsel araştırma sürecindeki önemini ise şu şekilde ifade etmektedir:

Literatür taraması, araştırılan konuda diğer düşünür, araştırmacı ve uygulayıcıların ürettikleri bilgilerin bulunması, değerlendirilmesi ve sentezlenmesi ile mevcut durumun öğrenilmesi için yürütülen sistemli bir süreçtir (Booth, Papaionnou & Sutton, 2012). Bilgideki birikimlilik dikkate alındığında, seçilen alandaki mevcut çalışmaların güçlü ve zayıf yönlerinin fark edilmesi ile problem alanının sınırlandırılıp amaçların ve yöntemin netleştirilmesinin ancak iyi bir literatür taraması ile mümkün olacağı söylenebilir. Bu bağlamda, sistemli bir literatür taraması, araştırmacının başarı şansını önemli ölçüde arttıracaktır (Akt. Karasar, 2022: 94).

Posta anketleri, kişisel görüşmeler, telefon görüşmeleri ve yapılandırılmış gözlemler, survey [tarama] yöntemi kapsamında gerek sosyal bilimlerde gerekse eğitimde en çok yararlanılan teknikler ya da veri toplama araçlarıdır.(Ekiz, 2020: 125-126).

Hamdi Özbay'ın başta kendi yöresi Ege Bölgesi olmak üzere Türkiye'nin çeşitli yörelerinden derlediği türküler ile sözsüz zeybeklerin bilgilerine ve notalarına Repertükül-Türküpedia (Repertuar Türküleri Külliyyatı-Türkü Ansiklopedisi) adlı internet veri tabanının ve TRT Türk Halk Müziği Repertuarı'nın taranmasıyla ulaşılmıştır. Özbay tarafından derlenen türkülerin ve zeybeklerin mevcut notaları doküman analizi tekniği kullanılarak incelenmiş ve bu eserlere ilişkin bilgiler çalışmada tablolar halinde verilmiştir. Doküman inceleme tekniğiyle ilgili olarak verilen bilgiler aşağıda yer almaktadır.

Karasar, nitel araştırma literatüründe "belge tarama" adıyla da bilinen doküman inceleme tekniğinin tanımı ve içeriği ile ilgili olarak şu bilgileri vermektedir:

Belge tarama, var olan kayıt ve belgelerden veri toplama tekniğidir. Tarananlar, geçmişteki olguların anında iz bıraktığı fotoğraf, film, plak, ses ve video kayıt cihazları, CD'ler, çeşitli araç-gereçler; bina ve heykel gibi kalıntılar; olgular hakkında sonradan yazılmış ve çizilmiş her türlü mektup, rapor, kitap, ansiklopedi; resmî ve özel yazılar ve istatistikler; tutanak, anı, yaşam öyküsü vb. kayıtlardır (Karasar, 2022: 229).

Yıldırım ve Şimşek ise doküman inceleme tekniğinin nitel araştırmaya yönelik işlevinden şu şekilde bahsetmektedirler:

Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Nitel araştırmada doküman inceleme tekniği tek başına bir veri toplama yöntemi olabileceği gibi diğer veri toplama yöntemleri ile birlikte de kullanılabilir" (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 187).

Bununla birlikte, Hamdi Özbay'ın bir halk müziği duayeni olarak yaşamına, müzikal anlayışına ve sanatçı kişiliğine yönelik veriler ise Özbay'ı yakından tanıyan ve onunla birlikte çalışmış olan 4 Türk halk müziği sanatçısıyla telefon görüşmeleri yapılarak elde edilmiştir. Bu bağlamda çalışmada kullanılan yapılandırılmamış görüşme tekniği ile ilgili bilgilere aşağıda yer verilmiştir.

Durmuş Ekiz, yapılandırılmamış görüşme tekniğinin nitel araştırmalardaki işleviyle ilgili olarak şu bilgileri aktarmaktadır:

Bu teknikte, görüşme tamamen esnekliklidir. Bu tür görüşme içerisinde en yaygın olarak kullanılan 'sohbet olarak görüşme' olup görüşmenin karşılıklı bir diyalog içerisinde

'amaçlı sohbetler' olarak düşünülmesidir (Burgess, 1984'ten aktaran: Ekiz, 2020: 70-71).

Büyüköztürk ve diğerleri ise yapılandırılmamış görüşme tekniğinin bilimsel araştırmalardaki işlevine şu bilgileri vererek değinmektedirler:

Yapılandırılmamış görüşmeler, araştırmacıya konuyla ilgili olabilecek maddelerin sorulmasında büyük serbestlik sağlar. Sorular ve sıralamaları sabit değildir, görüşme sırasında gelişebilirler. Bu yöntemde, karşılaştırma ve analiz kolaylığı amacıyla seçmeye zorlamak yerine açık uçlu sorular aracılığıyla zengin ve yeterli bilgi toplanması hedeflenmektedir" (...) (Büyüköztürk vd., 2019: 159).

Hamdi Özbay'ın bağlama icracılığına ilişkin veriler ise sanatçının bağlamayla seslendirdiği Nikriz makamında ve Aydın yöresine ait Kocaarap Zeybeği adlı eser icrasının ses kaydının nota transkripsiyonunun yapılması ve Özbay'ın notaya alınan bağlama icrasının müzikal içerik analizine tabi tutulması yoluyla elde edilmiştir. Böylelikle Özbay'ın bağlama icra tavrını oluşturan teknik ve müzikal unsurlar ortaya koyulmuştur. Bu doğrultuda, içerik analizi ile ilgili olarak verilen bilgiler aşağıdaki gibidir.

Şener Büyüköztürk ve diğerleri, içerik analizi yöntemini şu ifadelerle tanımlamaktadırlar:

İçerik analizi, belirli kurallara dayalı kodlamalarla bir metnin bazı sözcüklerinin daha küçük içerik kategorileri ile özetlendiği sistematik, yinelenebilir bir teknik olarak tanımlanır. Bir mesajın belli özelliklerinin objektif ve sistematik bir şekilde tanınmasına yönelik çıkarımların yapıldığı bir tekniktir (Büyüköztürk vd., 2019: 259).

Ali Yıldırım ve Hasan Şimşek ise içerik analizi yönteminin nitel araştırmalardaki amacı ve işleviyle ilgili olarak şu bilgileri vermektedirler:

İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Betimsel analizde özetlenen ve yorumlanan veriler, içerik analizinde daha derin bir işleme tabi tutulur ve betimsel bir yaklaşımla farkedilemeyen kavram ve temalar bu analiz sonucu keşfedilebilir. Bu amaçla toplanan verilerin önce kavramsallaştırılması, daha sonra da ortaya çıkan kavramlara göre mantıklı bir biçimde düzenlenmesi ve buna göre veriyi açıklayan temaların saptanması gerekmektedir. (...) Bu çerçevede, içerik analizi yoluyla verileri tanımlamaya, verilerin içinde saklı olabilecek gerçekleri ortaya çıkarmaya çalışırız. İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 227).

Son aşamada ise çalışma sonucunda elde edilen verilerin çözümlenmesinde ve bulgulara dönüştürülerek sonuçlandırılmasında ise betimsel analiz yönteminden yararlanılmıştır.

Hamdi Özbay'ın Biyografisi

Resim-1 (Hamdi Özbay 1934-2017)

<https://www.repertukul.com>, Erişim: 01.06.2023

Hamdi Özbay 1934 yılında Muğla'nın Fethiye ilçesinde dünyaya geldi. Özbay ilk ve ortaokul eğitimini Fethiye'de tamamladı. Bağlama icra eden Özbay, 19 yaşındayken Muğla'da saz eğitimi vermeye başladı. 1955 yılında 21 yaşındayken İstanbul'a gitti ve aynı yıl İstanbul Belediye Konservatuvarı'nın yapmış olduğu sınavı kazanarak kadrolu saz sanatçısı olarak göreve başladı. Hamdi Özbay, 1960 yılına kadar İstanbul Radyosu'nda kaşeli (sözleşmeli) sistemle sanatçı olarak çalıştı. 1960 yılında ise kadrolu sanatçı olarak aynı kurumdaki görevini sürdürdü.

TRT İstanbul Bağlama Sanatçısı Tuncer İnan aynı dönemle ilgili şu aktarımlarda bulunmuştur:

Bundan bir yıl sonra da 1961 yılında, İstanbul Belediye Konservatuvarı Folklor Tatbikat Topluluğuna ikinci iş olarak başladık Hamdi kardeşimle. Bu katılışta aramızda radyodan Yücel Paşmakçı arkadaşımızda vardı ve başarımız üçe katlanmıştı. Radyo programlarında ve konservatuvar konserlerinde birlikte yaptığımız müzik icraları çok dikkat çekiyordu. Programlarda Yücel Paşmakçı CURA, Hamdi Özbay BAĞLAMA, Tuncer İnan DİVAN SAZI çalışıyordu. Hatta bu üçlüye uyumlu saz icralarından ve candan arkadaşlıklarından dolayı camiada (üçlü sac ayağı, ayrılmaz üçlü, üç silahşörler) gibi iltifat sözcükleri söyleniyordu (<http://www.musikidergisi.com>, Erişim: 22.05.2023).

1966 yılında Işık Özbay ile evlenen sanatçı, bu dönem içerisinde hem konservatuvarda hem de İstanbul Radyosu'nda kadrolu bağlama sanatçısı olarak çalışmalarına devam etti. Sanatçının Işık Özbay ile olan evliliğinden bir çocukları dünyaya geldi.

Mahalli ve ulusal sanatçıların albüm ve plak çalışmalarına eşlik eden Hamdi Özbay, sanat yaşamı süresince çok sayıda türkü derleyerek notaya aldı ve bu türkülerini TRT repertuarına kazandırdı. Aynı zamanda müzik eserlerinin sözlerine, müzik kliplerine ve halk müziğine yönelik eserlerin yayınlanıp yayınlanmaması hususundaki kontrolünü sağlamak amacıyla TRT repertuar kurulu ve denetleme kurulunda görev aldı. Hamdi Özbay 1 Temmuz 1996 yılında uzun yıllar çalıştığı İstanbul Radyosu'ndan emekli oldu. Sanatçı emekli olmasının ardından memleketi Fethiye'ye geri döndü. (<https://www.repertukul.com>, Erişim: 01.06.2023).

Sanatçının memleketi Fethiye'ye geri dönmesi ile ilgili olarak Özbay'ın yakın dostu İlhan Kurt şu açıklamalarda bulunmaktadır:

Emekli olunca Hamdi ağabey Fethiye'ye geldi. Ben usta-çırak ilişkisinde geleneksel halk müziğinin aktarımına ve bu tarz çalışmalara çok inanırım, böyle şeyler benim hoşuma gider. Yani usta-çırak ilişkileri içerisinde öğrenciler burada yetişsin, Hamdi hocamız yetiştirsin diye çok arzuluyordum. Nihayet sonunda emekli oldu ve bana "Geldim işte, ne yapacaksan yap beni." dedi. Biz de işte o esnada Fethiye Güzel Sanatlar Kültür Derneği'nde çalışmalar yapıyorduk. Derneğe bir gün Hamdi Özbay da davet edildi ve Hamdi Özbay da branş olarak halk müzikçi olduğu için topluluğumuzu yönetmeye başladı. 1993 yılı olacak herhalde, o yıllarda derneğimizin koro halk müziği şefi olarak başladı. Rahmetli oluncaya kadar bizim şefliğimizi yaptı" (İlhan Kurt ile yapılan kişisel görüşme, 02.06.2023).

Hamdi Özbay 25.01.2017'de Fethiye'de lösemi tedavisi gördüğü hastanede yaşlılığa bağlı sağlık sorunları nedeniyle 83 yaşında vefat etmiştir.

Hamdi Özbay'ın Sanat Hayatı

Müzik sanatına küçük yaşlarındayken ilgi duyan Hamdi Özbay, bağlama çalmayı radyo dinleyerek kendi kendine öğrenmiştir. "İlk ve ortaokulu burada [Fethiye'de] okumuş fakat bazı özel sebeplerden dolayı tahsiline devam edememiştir. Sonraları o dönemdeki sanatçıları dinleyerek ve kendi çabaları, çalışmaları ile bağlama çalmayı öğrenmiştir" (Özşahin, 2010: 46).

Hamdi Özbay'ın bağlamaya başlaması ile ilgili olarak İlhan Kurt ise şu açıklamada bulunmuştur:

Hamdi Özbay bağlama çalmaya usta-çırak ilişkisi ile başladı. Hatta sazını akort etmeyi Hatipoğlu diye bir ustadan öğrenmiş ilk olarak. Hamdi Özbay'ın ilk sazını ağabeyi kendisine alıyor ve ağabeyi hastalığa yakalanınca vefat ediyor. Sazı ise ona kalıyor ve bağlama çalmaya bu şekilde başlıyor. Zannedirim ki 1954 yıllarında Muğla'ya, Muğla'dan İzmir'e, İzmir'den de İstanbul'a sanat çalışmaları yapmak üzere gidiyor" (İlhan Kurt ile yapılan kişisel görüşme, 02.06.2023).

İlhan Kurt, Hamdi Özbay'ın İstanbul hayatına yön veren Erzincanlı Aşık Davut Sulari ile olan muhabbetini şu şekilde aktarmaktadır:

Erzincanlı Davut Sulari, Hamdi Özbay'ı ilk defa İzmir'e ve İstanbul'a gitmesi için teşvik edenlerden birisidir. Bu bölgede Erzincanlılar vardı, madenlerde çalışmak için Güneydoğu'dan gelenler. Davut Sulari'de bir vesileyle hemşerilerinin yanına gelmiş. O dönemlerde de Hamdi Özbay'lar da Erzincanlılar'ın bulunduğu semtin tam karşısında bakkal dükkânı çalıştırıyorlarmış. Davut Sulari ile orada tanışıyorlar ve Sulari, Hamdi Özbay'ı dinleyince 'Sende iş var' diyor. 'Sen bu işten ekmek yersin' diyor. Hamdi Özbay'ın bu şekilde aklına girmiş ve onu yönlendirmiş oluyor. Özbay, TRT İstanbul Radyosu'nun açmış olduğu sınava girmek için İstanbul'a gitmiştir. Ancak Hamdi Özbay sınav saatini kaçırdığı için sınava girememiş ve müzisyenlik yapmak amacıyla İstanbul'daki bir gazinoda çalışmaya başlamıştır. Sanatçı ertesi yıl İstanbul Belediye Konservatuvarı'nın açmış olduğu sınavı kazanmıştır. Sadi Yaver Ataman yönetimindeki Memleket Havaları Saz ve Ses Birliği'nde de bağlama çalmaya başlamıştır (İlhan Kurt ile yapılan kişisel görüşme, 02.06.2023).

1953 yılında İzmir Radyosu'nda gönüllü olarak 'saz sanatçılığı' görevine başlamıştır. Çakıl Gazinosu vb. yerlerde çalışmış, yurtiçi ve yurtdışı turnelerine çıkmıştır. 1954 yılında 'bağlama hocalığı' yapmıştır. 1955 yılında 'İstanbul Belediye Konservatuvarı Folklor Tatbikat Topluluğu' (İcra Heyeti) sınavlarına girmiş ve kazanmıştır. 1960 yılında ise İstanbul

Radyosu'nun açmış olduğu sınavı iyi bir derece ile kazanarak buradaki görevini ve İstanbul Belediye Konservatuvarı'ndaki görevini birlikte yürütmüştür (Özşahin, 2010: 46).

Hamdi Özbay'ın İstanbul'daki çalışma süreçleri hakkında yakın dostu Tuncer İnan Musiki dergisine şunları aktarmaktadır:

1957-1958 yıllarında Sadi Yaver Ataman'ın yönettiği İstanbul Belediye Konservatuvarı Folklor Tatbikat Topluluğunda birlikte saz çaldık. Topluluğun 15 günde bir Şan Sinemasında verdiği ve TRT radyodan da canlı olarak yayınlanan konserlerine gençlik heyecanı ile birlikte katıldık. Yine aynı topluluğun İstanbul Radyosu'ndaki koro ve solo programlarında aynı heyecanla birlikte Türk Halk müziği icra ettik. Hamdi Özbay kardeşimle, 1960 yılında Türkiye Radyolarında açılan, iki aşamalı yetişmiş sanatçı sınavını İstanbul Radyosunda birlikte kazanmıştık ve artık İstanbul Radyosunda kadrolu saz sanatçısı olmuştuk, çok mutluyduk. Saz sanatçısı olarak; Hamdi Özbay (pekiyi), Talip Özkan (iyi), Tuncer İnan (iyi), Metin Eryürek (iyi), Ömer Akpınar (iyi) derece ve sıralamasıyla kazanmıştık sınavı. Ses sanatçısı olarak da; Nurten İnnap, Ahter Erem, Kemal Koldaş kazanmışlardı (<http://www.musikidergisi.com>, Erişim: 22.05.2023).

İlhan Kurt, sanatçı Hamdi Özbay'ın notayı öğrenmesi hususunda “Hamdi Özbay Bahriye askeriyemiş zaten notayı da orada öğrenmiş. İskenderun'da askerliğini yapıyor ve orada notayı öğreniyor” şeklinde kendi görüşlerini bildirmiştir (İlhan Kurt ile yapılan kişisel görüşme, 02.06.2023). Hamdi Özbay askerlik hizmetinin ardından İstanbul Radyosu'nun açtığı kadro sınavını kazanmış ve 1996 yılına kadar da bu kurumda görev yapmıştır (<https://www.hurriyet.com.tr>, Erişim: 02.06.2023).

Resim-2 Soldan Sağa Abdi Tural, Mustafa Hisarlı, Hamdi Özbay, Mehmet Özbek, Yücel Paşmakçı 197?

Hayatı boyunca çalışmayı bir düstur edinen Özbay, memleketine dönmesinin ardından da sanat çalışmalarına devam etmiştir. Bu konu hakkında Fethiye Güzel Sanatlar Kültür Derneği Başkanı Hasan Kalkan, Hamdi Özbay'ın alanı ile ilgili çalışmaları ve çalışkanlığı hakkında şu ifadelerde bulunmuştur:

Hamdi Özbay TRT İstanbul radyosunda önemli görevler yaparak hatta Türk Halk müziği korosuna da şeflik yaparak önemli görevler üstlenmiştir. Emekli olduktan sonra Fethiye'ye gelir gelmez bir hafta dinlenmeden Fethiye Güzel Sanatlar Kültür Derneğinin, Türk Halk Müziği bölüm şefliği üstlenmiş ve hiç aralıksız 20 sene sürdürmüştür. Arkasında da çok önemli insanlar bırakmıştır. Müzik yapılan bazı mekanlarda çalıp söyleyen insanların çoğu Hamdi hocanın öğrencisidir (<https://www.dostgazetesi.com>, Erişim: 02.06.2023).

Halk kültürünün yaşatılması için elinden gelen çabayı gösteren ve bu kültürün yayılması için sanat faaliyetlerinde bulunan Özbay, İstanbul Radyosu'ndaki çalışmalarının ardından büyük bir özveri ile sanat yaşamına devam etmiştir. Bu bağlamda pek çok müzisyenin hayatına dokunmuş ve geleneksel halk kültürü anlamında genç sanatçılar ve eğitimciler ile birlikte Türk halk müziğine önemli katkılar sunmuştur.

Hamdi Özbay'ın öğrencisi Ali Tunç ise sanatçının radyodan emekli olmasının ardından Fethiye'ye dönmesini ve buradaki kazanımları "Özbay'ın emekli olup Fethiye'ye gelmesi bizler için çok büyük bir şans oldu. Dernekte birçok gence ışık olan, önünü açan bir üstattı. Bize ve Türk halk müziğine verdiği emekler dolayısıyla ona ve onun gibi üstatlara şükranlarımı sunuyorum" şeklinde ifadelerde bulunmuştur (<http://www.fethiye.gov.tr>, Erişim: 01.06.2023).

Türk Folklor Kurumu tarafından Türkiye'de ilk defa konservatuvar düzeyinde öğrenci yetiştirecek bir halk müziği okulu açılmıştır. Öğretim süresi dört yıl olan okulun açılış töreninde bir konuşma yapan okul müdürü, okula yüz civarında öğrenci alınacağını açıklamıştır. Halk müziği derslerini Yücel Paşmakçı, Ömer Şan, Yavuz Top ve Hamdi Özbay gibi usta isimler, teorik dersleri ise üniversite öğretim üyeleri ve folklor uzmanları vermiştir (İlhan Kurt Kişisel Arşivi, 2023). İstanbul Radyosu Türk Halk Müziği Bağlama Sanatçısı Hamdi Özbay'ın, ölümünün ardından adına Fethiye Belediyesi Kültür Merkezi'nin yanında, Onur Fırat Fen'in yaptığı heykel dikilmiştir. Fethiye Belediye başkanı Behçet Saatçi, Özbay anısına yaptırılan bu heykel ile ilgili şu açıklamalarda bulunmuştur.

Heykel 2018 yılının ocak ayında Hamdi Özbay'ın derlediği türküler çalınarak konser eşliğinde açılmıştır (<https://www.salihbora.com>, Erişim: 25.05.2023). Hamdi Özbay adına Fethiye Güzel Sanatlar Kültür Derneği ve Fethiye Belediyesi Sosyal İşler Müdürlüğü ile anma programları düzenlenmektedir.

Resim-3 Halk Müziği Okulunun Açılışı İle İlgili Haber ve Hamdi Özbay'ın Fethiye'deki Heykeli

Hamdi Özbay'ın Sanatçı Dostları

Hamdi Özbay radyoda çalışan arkadaşlarının dışında mahalli müzisyenler ve genç müzisyenlerle birlikte çalışmalarda bulunmuş, sanatçının yakın dostları ve halk müziği camiası içerisinde başta radyo sanatçıları olmak üzere memleketinden çok kıymetli sanatçı dostları olmuştur. Birlikte halk müziğine gönül vermiş usta sanatçının inadı ve halk müziğindeki emektarların kültürü doğru ve güzel yaşatma konusundaki hassasiyetleri dikkat çekmiştir.

Hamdi Özbay ve halk müziğine olan emekleri noktasında Türk halk müziği sanatçısı Belkıs Akkale şunları dile getirmiştir:

Bizler halk kültürümüz noktasında şuna dikkat ettik “Önemli olan türkülerini güzel taşıyabilmek layıkıyla yaşayabilmek. Hamdi Özbay ve onun gibi nice ustalarımız var işini hakkı ve layıkıyla yapan. Bizde ustalık mertebesi vardır. Ustalık bizde o kadar kıymetlidir ki, buna uyan bu değeri bilip de yaşamına geçiren radyo terbiyesi almış sanatçılarımızın önde gelen isimlerinden birisidir Hamdi Özbay. Radyo sanatçıları, halk müziği sanatçıları içinde çok büyük bir saygıya sahiptirler. Hep onları baş tacı ederiz. Hamdi Özbay ustamız da bunlardan bir tanesidir. Çok kıymetlidir. O radyonun ilk zamanlarında çok büyük mücadelelerle yürüttüler çalışmalarını ve halk onu aldı bağrına bastı. Hala ismi var ise bu da kıymetli türkü severler tarafından değerlendirilmiş olup gönüllerine sokmalarından sevmelerinden saymalarından dolaydır. Bizler birbirimize çok saygılıyızdır (Belkıs Akkale ile yapılan kişisel görüşme, 02.06.2023).

İlhan Kurt, Hamdi Özbay’ın sanatçı dostları ile ilgili şu bilgileri aktarmıştır:

Hamdi Özbay dönemin birbirinden kıymetli sanatçıları ile bir arada bulunmuş gerek stüdyo ortamında gerek eğitim camiasında ve gerekse akademik anlamda önemli çalışmalara imza atmıştır. Nezahat Bayram, Arif Sağ, Mehmet Erenler, Ferdi Tayfur, Orhan Gencebay, Muzaffer Akgün ve Ahmet Sezgin gibi dönemin ünlü saz ve söz sanatçılarına bağlamasıyla eşlik etmiş ve turnelere çıkmıştır. Hamdi Özbay’ın Arif Sağ, Erdal Erzincan, Erol Parlak ve Ramazan Güngör gibi yakın sanatçı dostları vardı. Ramazan Güngör jübilesi diye bir program yaptım. Ben tertip ettim, tabii sadece ben değil mesela Hamdi Özbay, İstanbul’da Erol Parlak’la Arif Sağ ile irtibat kurdu. Ahmet Günday rahmetli o da İzmir radyosundan bazı insanlarla temas kurdu ve Tahsin Duru kültür bakanlığıyla ilgili arkadaşlarımızla temas kurarak güzel bir etkinlik sağladık. Bu Fransa’dan Jerome Cler geldi, Hayri Dev geldi öyle yani büyük büyük Mehmet Erenler, Ümit Tokcan geldi. Evet o grup 60. sanat yılı için geldi Fethiye’ye. Tuncer İnan, Yücel Paşmakçı Mehmet Erenler, Ümit Tokcan Ali Gürlü çok muhteşem bir konser oldu o zaman burada. Benim 1995 yılındaki konserimiz Ramazan görüyor anladı onun adına 60. sanat yılı Hamdi Bey içindi 60 inci sanat yılı Hamdi Özbay içindi (İlhan Kurt ile yapılan kişisel görüşme, 02.06.2023).

Resim-4 Hamdi Özbay Sanatçı Dostları ile Birlikteyken

Fethiye’de uzun dönemler birlikte çalışan ve Hamdi Özbay’ın yakın dostu olan İlhan Kurt, sanatçı ile dostluğunun nasıl başladığını şu ifadelerle aktarmıştır:

Hamdi Özbay'ın yeğenleri benim çok samimi arkadaşlarımdı. Ben de Hamdi Hocayı tanımak, görmek ve kendisine ulaşmak istiyordum ancak göremiyordum. Ben 1971 yılında plakçılık kasetçilik yapmaya başladım. Hamdi Özbay'da şahinler plak'ın müzik direktörüydü o dönemde ve Fethiye bölgemizle ilgili plaklar olunca benimle iletişime geçti ve bana gönderiyordu. Önceden haber veriyordu ben de onları arayıp bulup hem tanıtımını yapıyordum. Satıyordum, para kazanıyordum bu şekilde dostluğumuz devam etti. Geldikçe bana uğrar ben ara sıra İstanbul'a gittiğim zaman ona uğrarım bu şekilde dostluğumuz devam etti. (İlhan Kurt ile yapılan kişisel görüşme, 02.06.2023).

Hamdi Özbay TRT Türk halk müziği saz sanatçılarından Tuncer İnan, Coşkun Özer ve Yücel Paşmakçı gibi isimlerle birlikte plak çalışmaları yapmıştır. Yine Yücel Paşmakçı ile birlikte kaydettiği *Anadolu Oyun Havaları* adında 45'lik plakları ve *Morkoyun, Karşılama, Sepetçioğlu* türkülerinin yer aldığı Sayan Plak Şirketi'nden çıkan 45'lik plak çalışması yer almaktadır.

Özbay 'benim kardeşim' dediği Tuncer İnan Sanatçı ile uzun yıllar süren yakın arkadaşlığını ve dostluğunu nasıl başladığını şu şekilde aktarmıştır:

Dile kolay, 1957 yılından bu yana tamı tamına 60 yıl devam eden bir arkadaşlık, bir dostluk. Emekli olup da birbirimizden ayrı kalana dek gece gündüz birlikte olduğumuz bir ortam. İş beraberliği, aile dostluğu... Bizim gençliğimizde İstanbul'da saz yapım atölyeleri aynı zamanda saz çalanların uğrak yerleri ve tanışma yerleriydi. İstanbul Çarşıkapı'da Agop Ohanyan'ın atölyesi de bu mekânlardan biriydi. Bizde iki sazıcı olarak 1957 yılında, tamı tamına 60 yıl önce tanıştık Hamdi Özbay kardeşimle Agop ustanın sazıcı dükkanında (<http://www.musikidergisi.com>, Erişim: 22.05.2023).

Yücel Paşmakçı, Tuncer İnan ve Anadolu'nun yanık nefesi Binali Selman ile birlikte hazırlayarak Dedefon Plak Şirketi'nden çıkarmış olduğu *Bağlama ile Oyun Havaları* adlı plak çalışmaları bulunmaktadır. Stüdyo ortamlarında aktif çalışmalar yapan Hamdi Özbay'ın *Türk Folklorundan Seçmeler, Süpürgesi Yoncadan* gibi farklı plak çalışmaları da bulunmaktadır. Yine albüm ve plak çalışmalarında kendisine Emin Aldemir ve Mustafa Özgür gibi değerli sanatçılar eşlik etmiştir.

Hamdi Özbay, *Türk Folklor Şaheserler Serisi* başlığı altında "Zeybekler" kategorisinin yönetmenliğini yapmış ve Şahin Gültekin vokal icrasıyla bu çalışmaya katkıda bulunmuştur. Söz konusu bu çalışma Kent Plak Şirketi tarafından piyasaya sürülmüştür.

Resim-5 Hamdi Özbay'ın Çıkardığı Plakların Görseli

Hamdi Özbay başta kendi yöresi olan Ege müzik kültürü ve Teke yöresi müzik kültürü olmak üzere Anadolu halk müziği kültürüne çok sayıda önemli eser kazandırmıştır. Sanatçı 'Türkü benim hayatımdır' demiş ve 'Bağlama Üstadı' ve 'Türkülerin Babası' gibi isimlerle anılmıştır (<https://www.aydinlik.com.tr>, Erişim: 06.06.2023).

Hamdi Özbay'ın Koro Şefliği

Hamdi Özbay çeşitli kurum ve kuruluşlarda halk müziği, solfej ve nazariyat dersleri vermiş, bu alanda önemli saz ve söz üstatları yetiştirmiştir.

Özşahin, Hamdi Özbay'ın koro şefliği yönü ile ilgili şu bilgileri paylaşmıştır:

1970'li yıllarda Adnan Ataman ve Yönetim Kurulu üyelerinin kararı ile İstanbul Belediye Konservatuarı Türk Halk Musikisi Topluluğu'na 'şef yardımcısı' olarak atanmıştır. Kimi zamanlarda, yurtiçi ve yurtdışı konserlerinde topluluğu yönetmiştir. 1985 yılına kadar memuriyet kadrosu İstanbul Belediye Konservatuarı'ndayken, kadrosunu İstanbul Radyosu'na naklettirmiştir ve 1996'da buradan emekli olmuştur. Emekli olduktan sonra memleketi olan Fethiye'ye dönmüş ve 'Fethiye Güzel Sanatlar Kültür Derneği'nde gönüllü hocalık yapmıştır (Özşahin, 2010: 46)

İlhan Kurt ise Hamdi Özbay'ın koro şefliğini yürütürken çalgıların perde ayarları konusunda hassasiyetini şu ifadeleriyle dile getirmiştir:

Şimdi bizim sazlarda perdelerin ayarlarının aynı olması lazım. Önceden onu arayan soran yoktu. Örneğin bizim Hamdi Özbay'dan önceki koro şefimiz böyle şeylere dikkat etmezdi. Hamdi hoca geldikten sonra 'Böyle olmaz' dedi. Önce bütün sazların perdelerini ayarladı, tellerini komple değiştirdi. Herkese istediği o perde ayarlarını yaptırarak akordu standart hale getirdi ilk oradan başladı işe. Konserlerimize dışarıda insan pek çağırmadık kendi bünyemizde kendi içimizden iyi çalanlar vardı. (İlhan Kurt ile yapılan kişisel görüşme, 02.06.2023).

Resim-6 Hamdi Özbay Fethiye Güzel Sanatlar Kültür Derneği Türk Halk Müziği Korosu'nu Yönetirken

Özşahin yüksek lisans tez çalışmasında Hamdi Özbay'ın koro şefliği ile ilgili olarak şu ifadelerde bulunmuştur:

Adnan Ataman ilk olarak, tayininde büyük etkileri olduğundan emin olduğu Halil Bedii Yönetken ve Konservatuvar Müdürü Hikmet Tongur'dan destek alarak, üç saz ve üç ses elemanı takviye ederek kadroyu yirmi kişiye ulaştırmıştır. Öncelikle, o zamanın üç ası Yücel Paşmakçı, Hamdi Özbay ve Tuncer İnan" ile temeli esaslı olarak takviye etmiş, bu isimler çeşitli zamanlarda topluluğu yönetmişlerdir (Özşahin, 2010: 26).

Hamdi Özbay'ın Bağlama İcracılığı

Hamdi Özbay'ın bağlama icrası ile ilgili tutumları hakkında öğrencisi Ali Tunç şu bilgileri paylaşmaktadır:

Hamdi Özbay'ın gençlik dönemlerindeki bağlama yorumculuğunu bilemediğim için o dönemlerde gazinolarda ünlü sanatçıların arkasında bağlama çalıyordu ve belki o dönemlerde aceliteli dediğimiz bir çalım gerçekleştiriyorlar ama şey ne bileyim böyle bize hep tavırlı ve tertemiz hiç atraksiyon yapmadan çalardı. Hatta biz akor basmaya başladığımızda kızardı ve 'Kıracağım o parmaklarınızı. Bu ne, gitar mı bu?' derdi. Klasikleşmiş TRT inadı vardı o dönem sanatçılarında. Yani bağlama çalarken bir süsleme yapmak istediğimizde hemen kızardı. 'Öyle bir şey olsa (süsleme) yazarlar buraya' derdi. Bizlere de 'Türkü gibi çalın. Türkü türkü gibi çalınır' derdi. 'Tavrıyla çalın, temiz çalın' derdi ve biz de ondan onun eğitimini aldığımız için bir ekol olarak gördük ve ben de hep öğrencilerime öyle aktarmışım (Ali Tunç ile yapılan kişisel görüşme, 01.06.2023).

KOCAARAP ZEYBEĞİ

TRT REP NO:67
Yöresi:Aydın
Makam:Nikriz

Senyö dönüşünde 1.tekrardan

Senyö dönüşünde 2.tekrardan

TRT sözsüz eserler repertuvarında yer alan 67 repertuvar numaralı Aydın yöresinden derlenmiş “Kocaarap Zeybeği” Hamdi Özbay tarafından bağlama ile icra edilmiştir. (<https://www.youtube.com/watch?v=OiG3d0t-xGs>, Erişim: 02.06.2023). Bağlama icrasının transkripsiyonu yapılmış ve repertuvarında olan nota ile karşılaştırılarak analiz edilmiştir. İcra ele alındığında 9/4'lük (2+2+2+3) bir ritmik yapıda olduğu, icranın karar sesinin diyapazona göre La diyez olduğu ve dörtlük birim değere karşılık metronom değerinin 39 olduğu tespit edilmiştir. İcrada yer yer zeybek tavrı olarak bilinen ritmik mızrap (tezene) şekilleri kullanılmıştır. Yöresel bir çalma tavrı olarak bilinen bu ritmik yapıların düzümün genellikle birinci ve üçüncü zamanlarında kullanıldığı görülmüştür. Bunun sebebinin ise usulün güçlü zamanlarının gösterilmesi ve vurgulanması olduğu düşünülmektedir. Ezginin içerisinde çarpma gibi süsleme unsurlarının da kullanıldığı tespit edilmiştir. Ezgi yöresel fakat anlaşılır bir şekilde icra edilmiştir. Zeybeklerin günümüzdeki icralarında genellikle her birim değerinde tavrılı çalındığı görülmektedir.

Hamdi Özbay'ın Derlediği Türküler

Hamdi Özbay TRT repertuvarına yurdun farklı bölgelerinden sözlü ve sözsüz olmak üzere yüze yakın derleme türkü kazandırmıştır. Kimi zaman halk ezgilerini mahalli icracılardan halk kültürünün sergilendiği özel ortamlardan daha fazla kişinin ulaştığı genel ortamlara aktarmaya çalışmış, kimi zaman da bu türkülerini notaya alarak hafızalara kazımıştır. Oyun havaları ve sözlü havalar başlığı altında sınıflandırılan türkülerin tablosu ve bu tabloya yönelik tespitler aşağıda ayrıntılı olarak verilmiştir. Yöre türkülerinin yanı sıra yöredeki mahalli icracılarında tanıtılmasını sağlamıştır. Bu konuda İlhan Kurt şu açıklamalarda bulunmuştur:

Fethiye yöresinin türkülerini en çok derleyen Hamdi Özbay'dır. Ondan sonra Ahmet Günay ondan sonra Bayram Salman ve Tahsin Duru gelir. Yörelerimizi tanıtan iyi ki bu ustalarımız olmuş Fethiye'yi en iyi tanıyan başta Köçek Mustafa, Ramazan Güngör'ü de radyoyu taşıyan Hamdi Özbay'dır. Ramazan Güngör'ü İstanbul radyosundayken götürüyor İstanbul'a ve ilk kaydı İstanbul'da alınıyor. Hamdi Özbay'ın Fethiye kültürüne en güzel hizmetlerinden birisi de bu idi. Hamdi Özbay'ın notistliği çok iyiydi, gerçekten çok güzel nota yazıyordu. Bir de kendisi işini çok seven, yetenekli ve çok iyi bir kulağa sahipti. Farklı yöreleri falan da çok iyi biliyor, radyo terbiyesi alıyor, konservatuvarda çalışmış, Sadi Yaver Ataman ile çalışmış. Özellikle zeybeklerde Talip Özkan, Yılmaz İpek ve Hamdi Özbay bu üç adam bu işin piriydi yani. Zeybeklerle ilgili kendisi zurnadan nota yazar durumdaydı Hamdi Özbay. Sabah namazı zeybeği vardır bizim burada mesela o türkü zurnadan alındı (İlhan Kurt ile yapılan kişisel görüşme, 02.06.2023).

Hamdi Özbay hakkında çeşitli kurum ve kuruluşlarda anma geceleri düzenlemiş ve sanatçı repertuvara kazandırdığı türküler ile anılmıştır. TRT Türk halk müziği repertuvarına kazandırdığı ezgiler ve türkülerin müzikal özellikleri aşağıdaki listede verilmiştir.

SIRA NO	TÜRKÜ ADI	YÖRESİ	KARAR PERDESİ	USUL	REPERTUVAR NO
1.	Ağır zeybek	Muğla	La	9/8	188
2.	Ağır zeybek	Muğla Fethiye	Do	9/4	196
3.	Ankara Zeybeği	Ankara	La	9/8	401
4.	Balıkçı Zeybeği	Muğla Fethiye	La	9/4	521
5.	Çine Zeybeği	Burdur	La	9/4	106

6.	Dağlı Zeybeği	Muğla	Sol	9/4	138
7.	Depki	Adana	Sol	4/4	108
8.	Fethiye Zeybeği	Fethiye	Sol	9/4	113
9.	Fethiye Zeybeği	Fethiye	La	9/8	26
10.	Gelin Alma Halayı	Altınyayla (Dirmil)	La	7/8	66
11.	Gündoğdu Zeybeği	Muğla	Si	9/4	117
12.	İki Parmak Zeybeği Çine Zeybeği	Muğla	Do	9/4	97
13.	İnce Hava	Muğla	La	9/2	524
14.	Kabardıç Oyun Havası	Fethiye	Do	2/4	190
15.	Kadioğlu	Ankara	La	9/8	401
16.	Kadioğlu Zeybeği	Fethiye	Do	9/4	195
17.	Kerimoğlu	Muğla	La	9/4	42
18.	Kırık Hava	Muğla-Fethiye	La	4/4	186
19.	Kırık Hava	Burdur	Sol	9/8	189
20.	Kocaoğlan Zeybeği 1	Muğla-Fethiye	Re	9/2	192
21.	Marmaris Zeybeği	Muğla-Marmaris	La	9/4	143
22.	Muğla Zeybeği	Muğla	Re	9/4	105
23.	Oyun Havası	Muğla-Fethiye	Sol	9/8	193
24.	Rodos Zeybeği	Muğla-Fethiye	La	9/4	522
25.	Sabah Namazı Zeybeği	Ege	La	9/2	184
26.	Sabah Namazı Zeybeği	Muğla	La	10/4+9/4	523
27.	Sögüt Zeybeği	Muğla-Marmaris	La	9/8	142
28.	Urfa Divan Ayağı (Hicaz Gezinti)	Şanlıurfa	La	2/4	416
29.	Zeybek	Muğla-Fethiy	La	9/8	191

SIRA NO	TÜRKÜ ADI	YÖRESİ	KARAR PERDESİ	USUL	REPERTUVAR NO
1.	Ak Koyunum Yüz Olsa	Burdur	La	9/16	3593
2.	Akbelden de Aşağı Sallandım Yaya	Antalya-Kaş-Kalkan	La	4/4	4171
3.	Alıverin Tabancamı Doldurem	Muğla-Bodrum	Si	9/8	3610
4.	Aşamadım Hacı Hasan Belini	Antalya-Kaş-Kalkan	La	4/4	4113
5.	Atlayıp Gemine Binemedin mi	Muğla-Fethiye	Si	9/8	1440
6.	Bağa Giresim Geldi	Denizli-Acıpayam	La	9/8	2547
7.	Bahçede Erik Dalı	Bursa-Keleş	Sol	4/4	1358
8.	Bahçelerde Gök Biber	Burdur	La	9/16	1329
9.	Başına Bağlamış Karalı Yazma	Ankara	La	4/4	3250
10.	Benim Toyuğum Çilçilidi	Erzurum	Si	6/8	3589
11.	Beşparmak'tan İnmem Ben	Muğla-Fethiye	La	9/8	985
12.	Bodrumlular Erken Biçer Ekini Bodrum Hakimi	Muğla-Milas	La	2/4	3592
13.	Bugün Ben Dostumu Gördüm	Malatya	La	2/4	1805
14.	Bülbüle Su Verdim Altın Tasınan	Ankara	Si	2/4	3587
15.	Ceviz Oynamaya Geldim Odana	Kayseri-Bünyan	La	9/8	401
16.	Çan Koyunun Boynunda	Muğla-Fethiye	La	9/16	4168
17.	Çaya İner Ağlarım	Manisa-Akhisar	La	4/4	990
18.	Çekin Mayaları Burdan Gidelim	Burdur-Dirmil	La	9/16	1960

19.	Çekin Mayaları Burdan Gidelim	Burdur	La	9/16	3585
20.	Çıktım Belen Kahvesine Ormancı	Muğla	La	4/4	3590
21.	Dağlar Dağladı Beni	Kırşehir	La	4/4	3731
22.	Dere Kenarında Vişneler Açar	Rumeli	La	5/16	3586
23.	Evlerinin Önü İğde Karinom	Burdur	La	9/8	2540
24.	Gidelim Gidelim Nere Gidelim	Burdur	La	9/16	1454
25.	Gökte Yıldız Ellidir	Burdur	La	9/8	1597
26.	Hana Vardım Han Değil Bilal'im	Muğla	Si	9/8	135
27.	Harman Yeri Yaş Yeri	Ankara	Sol	4/4	1089
28.	Kalkan ile Kapı Taşın Arası	Antalya	La	4/4	4111
29.	Karşıdadır Evleri Emmoğlu	Kırıkkale	Si	2/4	2539
30.	Kerem Desem Kerem Gelmez Dilime	Muğla	La	4/4	1400
31.	Kiraz Dalı Eymeli	Muğla	La	4/4	3588
32.	Kocadağ'a Kurşun Attım Geçmedi	Burdur	La	9/8+7/8	2153
33.	Köprüden Geçti Gelin	Kırşehir	La	4/4	3251
34.	Köyden Köye Gezerim	Burdur	La	4/4	1328
35.	Mendil Serdim Urgana	Muğla	La	9/8	1739
36.	Ne Güzel Yaratmış Seni Yaradan	Kırşehir	La	4/4	3613
37.	O Şirin Sözlerine Gel Yanıma Gel	Kırşehir	La	4/4	3611
38.	Ortaca'da Evimiz	Muğla	La	9/8	198
39.	Oy Gülüm Yağmur Yağar Yerlere	Nevşehir	Si	2/4	3595

40.	Sarıca Buğday Danesin	Muğla	La	9/4	199
41.	Sıra Sıra Kazanlar	Muğla	La	9/8	95
42.	Şu Köyceğiz Yolları	Muğla	La	9/8	1327
43.	Şu Muğla'nın Çamları / Kerimoğlu Zeybeği	Muğla	La	9/4	3591
44.	Tarlam Kesek Deyil mi	Muğla	La	9/4	1331
45.	Türkmen Kızı Katarlamış Mayayı	Muğla	La	4/4	1441
46.	Uzun Selvi Ne Uzarsın Boşuna	Muğla	Si	9/8	197
47.	Üzüm Aldım Bal Oldu Efem	Muğla	La	2/4	3584
48.	Yaz Ayları Geldi Geçti	Erzincan -Tercan	La	4/4	3609
49.	Yeşil Olur Şu Dirmil'in Biberi	Burdur	La	9/8	1401

Hamdi Özbay'ın derlediği ve Anadolu halkı tarafından beğenilerek icra edilen Ormancı (Çıktım Belan Kahvesine) adlı türkü ile ilgili Belkıs Akkale şunları aktarmaktadır:

Hamdi Özbay, halk kültürü ve halk müziği yolunda çok saygı duyduğum bir ustamdır. Zaman zaman onunla sohbetlerimiz olmuştur. Hatta bir keresinde bir anımı anlatayım. Hamdi hocanın derlediği Ormancı türküsü var ya bizde, İzzet Altınmeşeyle biliyorsunuz uzun yıllar birlikte TRT'de programları yaptık. O programlardan birinde bunu okuduk. Ama nasıl okuduk? Radyo repertuarına girmiş olan notasından çalıştık ve o şekilde okuduk. Şimdi orada bu türkünün hikâyesinde artık herkes biliyor; bir gencin vurulması ve ölümle sonuçlanan bir hikâyenin neticesinde yakılmış bir türkü. Orada şimdi ne diyor; “aman ormancı canım ormancı”, bize öyle nota geldiği için biz de öyle okuduk. Meğer Hamdi Hoca ertesi gün bizi takip ediyormuş. Hemen beni aradı ve bana dedi ki: ‘Belkıs, bu bir ağıt, başkaları yapar da sen nasıl yaparsın bunu, neden böyle okursun?’ Tabii ben Hamdi hocanın bu tepkisi üzerine korkudan telefonun başında titremeye başladım. ‘Anlayamadım hocam’ dedim. ‘Nasıl anlamazsın? Bu türküyü ben derledim. Orada bir genci vurmuş, ona canım ormancı demez halk’ dedi. Bu arada ben dinliyorum Hamdi hocamı, nefes bile alamıyorum korkudan. ‘Zalım ormancı olacak, canım ormancı değil’, dedi. O öyle deyince ben de ‘Tamam hocam, çok özür dilerim, biz radyo repertuarından aldığımız için öyle okudum’ dedim. Bunun üzerine Hamdi Hoca da ‘Ben onlara defalarca söyledim, demek ki bir aksilik oldu bu işte’, dedi. Yani ben o türküyü hep okurken Hamdi hocam gözümün önünden geçer, sesi kulaklarımda çınlar ve artık ‘canım ormancı’ demiyorum asla, ‘zalım ormancı’ diyorum (Belkıs Akkale ile yapılan kişisel görüşme, 02.06. 2023).

Hamdi Özbay'ın Eğitimci Yönü

Hamdi Özbay, genç ve orta kuşak dönemdeki musiki severlerin halk müziği eğitim süreçlerine destek vermiş ve kendi bilgi ve tecrübesini öğrencilerine aktarmıştır. Kurt bu konuda şunları söylemiştir:

Hamdi Özbay'ın Fethiye'de beş-altı tane öğrencisi oldu ve hatta yetiştirdiği öğrenciler Fethiye'de kaliteli müzik yapmaya başladılar. Düzgün ve tavırlı bir biçimde bağlama çalmaya başladılar Fethiye'de. Çok güzel çalışmalarımız oldu ve bu da gençlere örnek oldu. Fethiye'de hep birlikte güzel çalışmalar yaptık. Dostluğumuz Hamdi hoca rahmetli oluncaya kadar devam etti. Bir anımı anlatayım. ben bir keresinde İstanbul'a gittim. Stüdyoda çalışma yapıyorlarmış, kayıtlarımız İstanbul Radyosu stüdyolarında. Hamdi hoca kayıta olduğu için Ömer Akpınar'a 'Fethiye'den İlhan gelecek, bekle de karşıla onu' demiş. Neyse bir baktım ki Ömer Akpınar beni bekliyor, 'Hoş geldiniz' dedi. Kendi aramızda sohbet ederken çok ilginç bir şey söyledi. Yani açıkçası şaşırımdı, çünkü Hamdi hoca hakikaten de öyle birisiydi, Ömer Bey'in o tespiti çok doğru ve yerinde bir şeydi. 'Hamdi Özbay bizim Atatürk'ümüzdür' dedi. 'O çok ilkeli ve dürüst bir insandır. Bir haksızlık yapılmışsa karşısındaki kişi kim olursa olsun sözünü sakınmaz, cevabını verir ve bizi de savunur' dedi (İlhan Kurt ile yapılan kişisel görüşme, 02.06.2023).

Resim-7 Hamdi Özbay Fethiye Güzel Sanatlar Kültür Derneği

Ali Tunç, Hamdi Özbay'ın eğitimciliği ile ilgili şu bilgileri paylaşmıştır:

Hamdi hoca benim hayatımdaki en büyük şansımıdır. TRT İstanbul Radyosu'ndan emekli olup Fethiye'ye geldikten sonra ben henüz çocukluk dönemimdeyken onun eline düştüm. Ağaç yaşken eğilir misali, Hamdi Özbay Fethiye Güzel Sanatlar Derneği'ne koro çalıştırmaya geldiğinde ben de o derneğe ilk gidenlerden birisi oldum. Derneğin kapısını ilk Hamdi hoca açardı ve biz öğrencileri de dizinin dibinde onu dinleyerek, onu izleyerek kendisinden feyz alırdık. Hamdi Özbay ile birlikte derneği açardık. Ben de artık bağlamada palazlanmaya başlamıştım, onunla birlikte çalışmaya başladım. Sizin de bildiğiniz gibi, Türk halk müziği usta çırak ilişkisine dayandığı için bu sanat öncelikle görerek ve izleyerek öğrenilir. Yani kitaplarda yazmayan birçok şeyi ustandan öğrenirsin. Türk halk müziğinde kitapta sadece nota yazar ama örneğin yöresel tavırlar konusunda birçok sorun vardır. Repertuvardaki notalarda sadece türkülerin ezgisi yazılıdır ancak orada 'Filanca tavırla çalınacak' diye bir açıklama yoktur ne yazık ki.

İşte ben de bu anlamda Hamdi hocadan usta-çırak ilişkisiyle yetiştim (Ali Tunç ile yapılan kişisel görüşme, 02.06.2023).

Hamdi Özbay, bir müzik adamında olması gereken tüm özellikleri kendisinde barındırması ile Türk halk müziği için önemli bir duayen olmuş ve bu anlamda halk kültürüne sayısız katkılarda bulunmuştur.

Sonuç ve Öneriler

Hamdi Özbay, Türk halk müziğine kaynaklık eden usta bir sanatçı ve iyi bir derlemeci olarak önemli bir kültür taşıyıcısıdır ve yaşamı boyunca Türk halk kültürüne büyük hizmetlerde bulunmuştur. Döneminin usta saz ve ses sanatçılarıyla uzun yıllar birlikte çalışmış olan Hamdi Özbay, Türk halk müziğinde yöre kültürünü benimsemiş, başta kendi yöresi Fethiye olmak üzere Anadolu'nun birçok beldesinden derlemeler yapmıştır. Sanat yaşamına yön veren ciddi ve disiplinli kişiliği ve genç müzisyenlere yol göstererek onlara ilham kaynağı olması Özbay'ın Türk halk müziğini ne kadar önemseydiğini ve onun bu anlamdaki başarısını açıkça ortaya koymaktadır. Hamdi Özbay müzik yaşantısı boyunca çeşitli bağlama toplulukları oluşturmuş, yurt içinde ve dışında başarılı konserler vererek Türk halk müziği kültürünün tanıtılmasına öncülük etmiştir. Bağlama icrasında zeybek çalma biçimlerinin (tezene) doğru bir icra tekniğiyle sergilenmesiyle ilgili olarak kayda değer çalışmalarda bulunmuştur. Bağlama icrasında kullanılan zeybek tezene tekniğinin kendi icralarında kullanımına dair örnek eser incelemesinde birtakım sonuçlara ulaşılmıştır. Zeybek icralarında her birim zamanda kullanılan tezene tekniğinin Hamdi Özbay'ın kendi bağlama icrasında karşılık bulmadığı, aksine 9 zamanlı aksak düzümün birinci ve üçüncü zamanlarında kullanıldığı ve daha çok ezginin ön plana çıkarıldığı tespit edilmiştir. Özbay'ın bağlama icrasında uyguladığı tempo gideri biriminin yörenin geleneksel yapısına bağlı kalınarak sergilendiği görülmüştür. Sanatçının TRT repertuarında derlediği ya da notaya aldığı 78 adet halk müziği eserinin olduğu saptanmıştır. Bunlardan 29 tanesi sözsüz oyun havaları, 49 tanesi de kırık havalar olarak repertuvara girmiştir. Hamdi Özbay'ın derlediği sözsüz oyun havalarının daha çok zeybek ağırlıklı olduğu görülmüştür. Hamdi Özbay'ın, Nezahat Bayram, Arif Sağ, Mehmet Erenler, Ferdi Tayfur, Orhan Gencebay, Muzaffer Akgün, Ahmet Sezgin, Erdal Erzincan, Erol Parlak, Ramazan Güngör gibi çok değerli sanatçılarla dostluk kurduğu ve birlikte çalıştığı tespit edilmiştir. Eğitimciliği ele alındığında, Hamdi Özbay bağlama icracılığı özelinde birçok öğrencinin yetişmesine vesile olmuştur. Bununla birlikte sanatçı, uzun yıllar boyunca İstanbul Belediye Konservatuvarı Türk Halk Müziği Topluluğu ile İstanbul Radyosu'na hizmet ederek önemli katkılarda bulunmuştur.

Kaynakça

- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2019). *Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. (26. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Ekiz, D. (2020). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri: Yaklaşım, Yöntem ve Teknikler*. (Gözden Geçirilmiş 6. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Güven, M. (2009). *Türküler Dile Geldi*. İstanbul.
- Karasar, N. (2014). *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler*. (27. Basım). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti.
- Karasar, N. (2022). *Bilimsel İrade Algı Çerçevesi İle Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler*. (İkinci Yazım, 37. Basım). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti.
- Öztuna, Y. (2000). “Türk Musikisi Kavram ve Terimleri Ansiklopedisi”, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayıncılığı, Ankara.
- Rauf Yektâ Bey (1898). Osmanlı Mûsikîsi Hakkında Birkaç Söz. İkdâm, nu: 1339: 3. İstanbul. Erişim Tarihi: 20.06.2018 (<http://gazeteler.ankara.edu.tr/dergiler/56/1374/22887.pdf>)
- Türker EROĞLU, Halk Bilimi Yüksek Lisans Ders Notları, Sakarya, 2011.
- Ülkütaşır, M. Ş. (1972). Cumhuriyet’le Birlikte Türkiye’de Folklor ve Etnografya Çalışmaları. Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Cumhuriyet’in 50. Yıldönümü Yayınları: 1. Ankara: Başbakanlık Basımevi.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. (8. Tıpkı Basım). Ankara: Seçkin Yayıncılık San. ve Tic. A. Ş.

Kaynak Kişi Görüşmeleri

- TRT İstanbul Radyosu Emekli Türk Halk Müziği Saz Sanatçısı Belkıs Akkale ile [02.06.2023 tarihinde 11:00’da telefonla yapılan kişisel görüşme]
- Fethiye Güzel Sanatlar ve Kültür Derneği Başkanı Hasan Kalkan ile [02.06.2023 tarihinde saat 16:00’da telefonla yapılan kişisel görüşme]
- Fethiye Güzel Sanatlar ve Kültür Derneği Koro Şefi ve Hamdi Özbay’ın Talebesi Ali Tunç ile [03.06.2023 saat 14:00 tarihinde telefonla yapılan kişisel görüşme]
- Hamdi Özbay’ın yakın dostu ve Halk müziği araştırmacısı, yazar İlhan Kurt ile [01.06.2023 saat 21:00da tarihinde telefonla yapılan kişisel görüşme]

İnternet Kaynakları

- “Hamdi Özbay”, *Salih Bora İnternet Sitesi*. <https://www.salihbora.com/sanatcilarimiz/gonul-verenlerimiz/hamdi-ozbay/>, Erişim Tarihi: 25.05.2023, Saat: 18.40. <https://web.archive.org/web/20200814050616/https://www.salihbora.com/sanatcilarimiz/gonul-verenlerimiz/hamdi-ozbay/>, Erişim Tarihi: 06.06.2023.
- “Hamdi Özbay”, *Repertükül-Türküpedia - Repertuar Türküleri Külliyyatı – Türkü Ansiklopedisi*. <https://www.repertukul.com/Biyografiler--HAMDI-OZBAY-1073>, Erişim Tarihi: 01.06.2023, Saat: 14.10. <https://web.archive.org/web/20230606134510/https://www.repertukul.com/Biyografiler--HAMDI-OZBAY-1073>, Erişim Tarihi: 06.06.2023.

- “Hamdi Özbay Yönetiminde Şahin Gültekin Yorumlarıyla Zeybekler Kent Plak Nadir Longplay”. *Kitantik: Kitap-Antika-Efemera*.
https://www.kitantik.com/product/HAMDIOZBAYYONETIMINDESAHIN-GULTEKIN-YORUMLARIYLA-ZEYBEKLER-KENT-PLAK-NADIR-LONGPLAY_1br9qfykjiv56sb15ok, Erişim Tarihi: 24.05.2023, Saat: 15.42.
https://web.archive.org/web/20230606134845/https://www.kitantik.com/product/HAMDIOZBAYYONETIMINDESAHIN-GULTEKIN-YORUMLARIYLA-ZEYBEKLER-KENT-PLAK-NADIR-LONGPLAY_1br9qfykjiv56sb15ok, Erişim Tarihi: 06.06.2023.
- İnan, T. (26.01.2017). “Hamdi Özbay kardeşimi kaybettim”. *Musiki Dergisi*.
http://www.musikidergisi.com/haber-4663-hamdi_ozbay_19342017_kardesimi_kaybettim%E2%80%A6_tuncer_inan.html,
 Erişim Tarihi: 22.05.2023, Saat: 21.18.
https://web.archive.org/web/20201130203347/http://www.musikidergisi.com/haber-4663-hamdi_ozbay_19342017_kardesimi_kaybettim%E2%80%A6_tuncer_inan.html,
 Erişim Tarihi: 06.06.2023.
- “TRT Sanatçısı Hamdi Özbay’ın Anıtı Açıldı” (25.01.2018). *T.C. Fethiye Kaymakamlığı Resmi İnternet Sitesi*.
<http://www.fethiye.gov.tr/trt-sanatcisi-hamdi-ozbayin-aniti-acildi>,
 Erişim Tarihi: 01.06.2023, Saat: 17.20.
<https://web.archive.org/web/20230606135934/http://www.fethiye.gov.tr/trt-sanatcisi-hamdi-ozbayin-aniti-acildi>, Erişim Tarihi: 06.06.2023.
- “TRT sanatçısı Hamdi Özbay’ın heykeli dikildi” (25.01.2018). *Hürriyet İnternet Gazetesi*.
<https://www.hurriyet.com.tr/yerel-haberler/mugla/trt-sanatcisi-hamdi-ozbayin-heykeli-dikildi-40721448>,
 Erişim Tarihi: 02.06.2023, Saat: 15.30.
<https://web.archive.org/web/20230422071404/https://www.hurriyet.com.tr/yerel-haberler/mugla/trt-sanatcisi-hamdi-ozbayin-heykeli-dikildi-40721448>, Erişim Tarihi: 06.06.2023.
- “Türkülerin Babası Anıldı” (25.01.2020). *Dost – Günlük Bağımsız Siyasi Gazete*.
<https://www.dostgazetesi.com/turkulerin-babasi-anildi/2395/>, Erişim Tarihi: 02.06.2023,
 Saat: 16.33.
<https://web.archive.org/web/20230606140702/https://www.dostgazetesi.com/turkulerin-babasi-anildi/2395/>, Erişim Tarihi: 06.06.2023.
- “Türkülerin babası son yolculuğuna uğurlandı” (27.01.2017). *Akit İnternet Gazetesi*.
<https://www.yeniakit.com.tr/haber/turkulerin-babasi-son-yolculuguna-ugurlandi-269173.html>,
 Erişim Tarihi: 04.06.2023.
<https://web.archive.org/web/20170128073640/https://www.yeniakit.com.tr/haber/turkulerin-babasi-son-yolculuguna-ugurlandi-269173.html>, Erişim Tarihi: 06.06.2023.
- YouTube (22 Kasım 2022). *Hamdi Özbay – Zeybek icrası (internette olmayanlar)* [Video, Turgut Katkar YouTube Kanalı].
<https://www.youtube.com/watch?v=OiG3d0t-xGs>,
 Erişim Tarihi: 02.06.2023, Saat: 12.15.
<https://web.archive.org/web/20230606135145/https://www.youtube.com/watch?v=OiG3d0t-xGs>, Erişim Tarihi: 06.06.2023.

“Yücel Paşmakçı Aydınlik’a konuştu-6: ‘TRT halk müziğine sahip çıkmalı’” (07.06.2020). *Aydınlik İnternet Gazetesi*. <https://www.aydinlik.com.tr/haber/yucel-pasmakci-aydinlika-konustu-6-trt-halk-muzigine-sahip-cikmali-209703>, Erişim Tarihi: 06.06.2023, Saat: 16.07.

<https://web.archive.org/web/20230606141315/https://www.aydinlik.com.tr/haber/yucel-pasmakci-aydinlika-konustu-6-trt-halk-muzigine-sahip-cikmali-209703>, Erişim Tarihi: 06.06.2023.